

Antalné Szabó Ágnes

A helyesírási mérés és fejlesztés gyakorlattípusai egy helyesírási verseny tükrében

A mindennapi élet számos területén, különösen a hivatalos írásgyakorlatban és a közéletben, sőt a tudományos életben is kiemelten törekszünk a magyar helyesírás szabályainak az alkalmazására. Gyakran a munkavégzéshez és az informatikai eszközök használatához is szükséges a helyesírási kompetencia. A Simonyi Zsigmond Kárpát-medencei helyesírási verseny célja a tanulók körében a helyesírási tudatosság, a helyesírási jelenségekkel kapcsolatos problémaérzékenység erősítése, a helyesírás mint kommunikációs eszköz alkalmazásának a fejlesztése. A tehetséggondozó tanulmányi verseny lehetőséget kínál a legjobb diákoknak arra, hogy évről évre összemérjék helyesírási tudásukat. A tanulmány első része a helyesírási gyakorlatok főbb típusait taglalja. A második rész a 17 éve fennálló verseny anyagából, több mint százféle gyakorlattípusból válogat, az egyes helyesírási témakörökhöz kapcsolva őket. Az idézett feladatok megoldása megtalálható a cikkhez tartozó háttéranyagban.

Bevezető

A helyesírási versenyek a tehetséggondozás kiemelt céljain kívül az iskolai nevelésben értékőrző, értékteremtő és műveltségkövetítő szerepet is betöltnek. A 18 éves Simonyi Zsigmond Kárpát-medencei helyesírási versenyen Magyarország és öt határon túli magyarlakta terület legjobb helyesen író, 5–8. osztályos tanulói vesznek részt. A helyesírási verseny zsűrielnökei az indulás óta Fábián Pál és Grétsy László voltak, jelenleg Keszler Borbála látja el a zsűrielnöki feladatokat. A döntő lebonyolítását és a javítás felügyeletét többfős szakmai zsűri segíti (Antalné 2012).

A helyesírási versenyre az 5., a 6., a 7. és a 8. évfolyam számára külön tollbamondások és külön feladatlapok készülnek. Mind a tollbamondásszövegek, mind a helyesírási gyakorlatok megpróbálnak igazodni az életkori sajátosságokhoz nehézségi fokban és példaanyagban, továbbá figyelembe veszik az adott évfolyam számára a Nemzeti alaptantervben előírt helyesírási tananyagot. A nehézségi fokot az a tényező is befolyásolja, hogy melyik versenyforduló számára készül a gyakorlat. A Simonyi Zsigmond helyesírási verseny magyarországi és határon túli fordulói a következők:

- 1. forduló = novemberi határon túli iskolai forduló;
- 2. forduló = februári határon túli regionális forduló és magyarországi megyei iskolai, fővárosi kerületi forduló;
- 3. forduló = áprilisi határon túli országos forduló és magyarországi megyei, valamint fővárosi verseny;
- 4. forduló = májusi Kárpát-medencei döntő.

Jellemzően a legnehezebb helyesírási gyakorlatok a 4. fordulóban, a Kárpát-medencei döntő feladatlapjaiban találhatók, bár kis számban ezekben is megjelennek pihentető, könnyebben megoldható helyesírási feladatok. Szabályértelmező gyakorlatokat kizárólag a Kárpát-medencei döntő feladatlapjai tartalmaznak. A döntő jellemzően nehéz gyakorlatai nem alkalmasak minden tanulócsoporthoz számára a helyesírás fejlesztésére, de a döntőbe továbbjutó, kiemelkedően tehetséges versenyzők igen eredményesen, átlagosan 90%-ban sikeresen oldják meg őket. Nem ritka eset a verseny történetében, hogy az első helyezett tanulók az elérhető 100 pontból 100 vagy 99 pontot gyűjtenek.

A gyakorlatok szerzője Antalné Szabó Ágnes. A feladatlapok állandó lektora hosszú évek óta Laczkó Krisztina. A másik lektor személye változott a verseny történetében, a következő kollégák végeztek korábban lektorálási munkát: Fercsik Erzsébet, Völgyiné Reich Márta, Mártonfi Attila, Kenyó Ildikó és Boda Annamária; jelenleg Petró Tímea a második lektor.

A helyesírási gyakorlatok típusai és összeállításuk elvei

A verseny utolsó öt éve négy-négy fordulójának gyakorlataiból válogat a következő összeállítás. A teljesség igénye nélkül a következő fejezet a 2010 és 2015 között készült helyesírási feladatlapok főbb gyakorlattípusait mutatja be a nyelvi anyaggal végzett kognitív műveletek szerint csoportosítva. Bár az egyes csoportok között vannak átfedések, a gyakorlatok a következő csoportokba sorolhatók:

- kiegészítő gyakorlatok;
- választó gyakorlatok;
- csoportosító gyakorlatok;
- átalakító gyakorlatok;
- alkotó gyakorlatok;
- játékos gyakorlatok;
- hibajavító gyakorlatok;
- szabályértelmező gyakorlatok;
- egyéb típusú gyakorlatok;
- komplex gyakorlatok.

A helyesírási gyakorlattípusok sorából (Hoffmann 1976; Hernádi 1987; Adamikné 2001; Antalné 2003) hiányzik több, fejlesztésben önállóan is alkalmazott gyakorlat, ezek jellemzően nem jelennek meg a versenyfeladatok között. Egyikük a másoló jellegű gyakorlat, mivel a másolás mint kognitív tevékenység önállóan nem jelenik meg feladatként a 10-14 évesek számára készülő helyesírási feladatlapokban, ám a másolás fontos eleme más gyakorlattípusoknak, így például a csoportosító, az átalakító és a hibajavító gyakorlatoknak. A gyűjtés mint kognitív művelet sem jellemző gyakorlattípusa a helyesírást mérő feladatlapoknak. A helyesírási jelenségek felismerése, megnevezése és elemzése pedig szintén más mérő gyakorlatok jellemző részeleme.

A helyesírási feladatlapok összeállítása különféle pedagógiai elvek alapján történik. Ezek között az elvek között szerepel: az igazodás az életkori sajátosságokhoz, a változatosság elve, a kreativitás elve, a szöveg szemlélet elve stb. Befolyásolják a feladatlapok szerkesztését az értékelés szempontjai is: az objektivitás, az érvényesség és a megbízhatóság követelményei. A helyesírási gyakorlatsorokban helyet kapnak a formaközpontú és a kreativitást lehetővé tevő feladatok egyaránt. A gyakorlatok természetes és mesterséges szövegei – az adott kereteken belül – azt az elvet is képviselik, hogy a helyesírási szabályok alkalmazását nyelvhasználati kontextusba ágyazva kérjék a tanulóktól. A legújabb helyesírási feladatlapokban megnőtt az olyan típusú gyakorlatok aránya, amelyekben táblázatok, halmazok és fűrtábrák kitöltése a feladat, igazodva a vizualitás növekvő igényéhez (Nyíri 2009; Antalné 2010). Fontos szempontja a példaanyag kiválasztásának az is, hogy változatos, minél szélesebb körű legyen, és lehetőség szerint egyre több újabb keletkezésű szóanyagot tartalmazzanak a gyakorlatsorok.

Példák a helyesírási gyakorlatok típusaira

A következő rész minden gyakorlattípusra különböző példákat mutat be. Ezek minden esetben tartalmazzák az eredeti utasítást, magát a feladatszöveget, valamint annak az évfolyamnak és fordulónak a megnevezését,

ahonnan a gyakorlat származik. Az elérhető pontszám megjelölése tájékoztató funkciójú egyrészt a felkészítő tanárok, másrészt a versenyre készülő tanulók számára. A cikk háttéranyagaként a szöveg végén letölthetők a példagyakorlatok megoldásai.

Kiegészítő gyakorlatok

A kiegészítő gyakorlatok közös sajátosságai, hogy valamely nyelvi egységet egy meghatározott nyelvi elemmel kell kiegészíteni. Csoportosíthatjuk őket egyrészt aszerint, hogy milyen nyelvi egység kiegészítése a feladat, másrészt az alapján, hogy mivel kell kiegészíteni az adott nyelvi egységet. A következő példásor az alapján válogat a helyesírási feladatlapon kiegészítő gyakorlataiból, hogy mivel kell kiegészíteni a szót, szókapcsolatot, mondatot vagy szöveget.

A kiegészítő gyakorlatok igen gyakran alkalmazott mérő feladattípusok, hiszen egyszerűen és egyértelműen javíthatók. A különböző nyelvi egységeket a megfelelő magánhangzóval vagy mássalhangzóval, szótaggal vagy szóval kell kiegészíteni. Feladat lehet továbbá a kezdőbetűvel, az ékezetekkel, a kötőjellel vagy az egyéb írásjelekkel való kiegészítés is. A kiegészítő gyakorlatok a következő helyesírási témakörökhöz kapcsolódhatnak: a magánhangzók és a mássalhangzók időtartam-jelölése; az *ly* és *j* jelölése, a tulajdonnevek írása, a különírás és az egybeírás, az írásjelhasználat, a dátumok és a rövidítések írása stb.

Betűkkel vagy betűkapcsolattal való kiegészítés

1. Pótold a hiányzó magánhangzókat a következő közmondásokban és szólásokban!

___jjat h___z valakivel.

T___zön-v___zen kereszt___lme gy.

Egy gyékényen ár___lnak.

Szel___d, mint a kezes bárány.

Bám___l, mint borj___ az ___j kapura.

(5. osztály, 2. forduló, 10 pont)

2. Pótold a hiányzó betűket a feliratokban!

Divatos ba_____ancsok

Olcsó utak pünkö_____dre

Itt új üzlet nyí_____ik!

Új ár_____érkezett!

Sze_____fű virágbolt

T_____rkáló

Sza_____agok és gombok

Me_____asszonyi ruhák

(5. osztály, 2. forduló, 8 pont)

3. Egészítsd ki a szavakat a megadott mássalhangzókkal! Két esetben két jó megoldás van, ezeknél a szavaknál írd le mindkét megoldást!

Mássalhangzó	Kiegészítendő szó	Megoldások
j – ly	esé___es	
j – ly	fogo___csere	
l – ll	utántő___tő	
l – ll	szürké___ik	
sz – ssz	lát___on	
cs – ccs	ből___é	
k – g	fo___hagyma	
k – g	lő___dős	
sz – z	kicsempé___nek	
sz – z	osztó___kodik	

(7. osztály, 1. forduló, 12 pont)

4. Egészítsd ki a szavakat *ly*-nal vagy *j*-vel! Írd le külön azt a két szót, amelyet kétféleképpen lehet kiegészíteni!

le___ebb, pa___kos, sü___ed, sompo___og, sú___zó, karva___, szesé___es,
esté___e, sar___ad, fo___t, siko___, szegé___, háztá___i

(6. osztály, 4. forduló, 15 pont)

5. Egészítsd ki a szavakat *-ja/-je* vagy *-lya/-lye* végződéssel!

szó___, fák___, gu___, pocso___, pó___, skatu___, cser___, tu___, bó___, mu___

(5. osztály, 1. forduló, 10 pont)

6. Egészítsd ki a híres emberek nevét a hiányzó betűkkel!

Szé___nyi István (az Akadémia alapítója)

___örösmarty Mihály (a *Szózat* szerzője)

___bl Miklós (az Operaház építésze)

Egre___ Béni (a *Szózat* zeneszerzője)

Thökö___ Imre (Erdély fejedelme)

Csontvár___ Kosztka Tivadar (a *Magányos cédrus* festője)

Munkács___ Mihály (az *Ásító inas* festője)

(8. osztály, 3. forduló, 7 pont)

7. Egészítsd ki a felszólító módú igéket a megfelelő mássalhangzókkal!

Gyerekek, nő___etek nagyra! BeszéljeteK úgy, hogy hallat___on a hangotok! Időben kezd___etek el sportolni! Hi___etek abban, hogy szorgalommal mindent elérhettek! Ne ha___átok el magatokat, ha nem sikerül valami! Ját___atok sokat a barátaitokkal! E___étek magatokat rendszeresen!

(7. osztály, 1. forduló, 7 pont)

8. Egészítsd ki a szavakat a hiányzó magánhangzóval vagy mássalhangzóval!

Felt_____nő színű, rózsás, kárminvörös kalapjával és élénksárga tönkjével a királyvargánya már messziről felh_____vja magára a figyelmet. Vastag tönkje mindig finoman há_____ózatos, alján gyakran láthatunk vörösbarnás foltokat. A gomba csöves termőrétege a tönkhöz hasonlóan sárga színű, megnyomva nem vagy csak nagyon gyengén kékül. A termőtestet kettévágva előt_____nik a gomba sárgás színű h_____sa, amelynek színe a termőréteghez hasonlóan nem változik, vagy csak kissé kékü_____het. A színváltozás a vargányáknál fontos meghatározó bé_____eg, amely más tulajdonságokkal e_____ütt segít elkülön_____teni egymástól a hasonló fajokat. A királyvargányával már júniusban is találkozhatunk, kedvező időben egészen októberig terem. Tegyük hozzá, hogy megtalálására egyre ki_____ebb az esé_____ünk, ugyanis az utóbbi évtizedek intenz_____v kereskedelmi célú gy_____jtése következtében hazánkban erősen megritkult, és veszélye_____tetett fa_____á vált. Ennek ellenére sajnos még mindig ár_____sítják a piacokon, míg egyes európai országokban a királyvargánya már védett gombafaj.

(Az *Élet és Tudomány* 2009. évi augusztusi száma alapján)

(6. osztály, 2. forduló, 16 pont)

9. Egészítsd ki az idegen betűket is tartalmazó ábécét a hiányzó betűkkel!

a, á, b, c, cs, d, _____, e, é, f, g, gy, h, i, í, j, k, l, ly, m, n, ny, o, ó, ö, ő, _____, s, sz, t, ty, u, ú, ü, ű, _____, z, zs

(5. osztály, 3. forduló, 9 pont)

10. Írd be a téglalapokba azokat a betűket, amelyek követik a megadott betűket – az idegen betűkkel kiegészített – teljes ábécében!

dzs	
-----	--

h	
---	--

ly	
----	--

n	
---	--

p	
---	--

ty	
----	--

ű	
---	--

w	
---	--

(6. osztály, 2. forduló, 8 pont)

Írásjellel való kiegészítés

1. Pótold a hiányzó ékezeteket a szavakban!

hírdetoujsag, karcsusítokrem, orzo-vedo, ovtaska, higit, falfirka, korpanorama, oriasplakat, allatszeliidito, virusirto, csuzli, fonoda

(7. osztály, 1. forduló, 12 pont)

2. Tedd ki a kötőjelet – ha szükséges – az alábbi kifejezésekben!

Keleti Kárpátok

Erzsébet híd

Kárpátok hegység

Medve tó

Fogarasi havasok

Erdélyi medence

Petőfi féle

Balassi szerű

Fehér Körös

Körös mente

Bem rakpart

Hargita megye

(7. osztály, 1. forduló, 12 pont)

átalakítás gyakran a másolás és a kiegészítés műveletével fonódik össze. A szótári szóalakok toldalékolása és egyszerű szavakból összetett alakok alkotása a szóegyenletek jellemző feladatai.

Az átalakító gyakorlatok szinte minden helyesírási témakör gyakorlására és mérésére használhatók: például a kiejtés szerinti, a szóelemző, az egyszerűsítő írásmód, a kezdőbetűk, az egybeírás és a különírás stb. szabályainak az alkalmazására.

Megadott szempont szerint szavak, szókapcsolatok, szósorok átalakítása

1. Egészítsd ki a szólásokat azokkal a szavakkal, amelyeknek a kiejtését a szögletes zárójelben megadtuk!

_____ [rongyá] ázik.

Még neki áll _____ [fejjobb]!

Megismerkedik az _____ [anyaföldel].

_____ [aprópénzel] fizet ki.

_____ [kijácca] az aduját.

_____ [csúzdára] tették.

Jó ajtón _____ [kopoktat].

_____ [mozdatlan] szája van.

(7. osztály, 2. forduló, 8 pont)

2. Írd le a következő idegen szavak szabályos, magyaros írásmódú alakját!

cola, file, judo, disco, juice, rally, jazz, grapefruit, jeep, jam

(8. osztály, 3. forduló, 10 pont)

3. Húzd alá azokat a szavakat a Petőfi-verscímekben, amelyeket a mai helyesírás szerint másképpen írunk! Írd le az aláhúzott szavakat a mai helyesírás szerint! Nem minden címben van javítandó szó.

A bujdosó, A jegygyűrű, A koldús sírja, Alku, A székelyekhez, Augusztus 5-dikén, Az én szívem, Az ítélet, Az utolsó virágok, Befordúltam a konyhára, Bucsú, Buda várán újra német zászló!

(5. osztály, 2. forduló, 12 pont)

4. Húzz alá a Petőfi-idézetekben tíz olyan szót vagy szókapcsolatot, amelyet ma másképpen írunk! Írd le a tíz aláhúzott kifejezést a mai helyesírásnak megfelelően!

Tartsd meg mindenedet, gyáva élhetetlen!

Kezem által halni vagy te érdemetlen.

Hordd el magad innen, vidd hírül hazádnak,

Haramja fiai hogy és mikép jártak.

Ugy volt biz az, amint mondotta a király,
János vitéz kívánt lenni galambjánál.
Búcsuzott a királylyánytól érzékenyül;
Aztán a tengerhez ment és gályára ült.

Ment, tudj' az isten hány országon keresztül;
Egyszer, hogy épen a nap az égre kerül:
Hát a viradatnak legelső sugára
Rásütött egyenest faluja tornyára.

(Petőfi Sándor: *János vitéz* – részletek)

(5. osztály, 4. forduló, 10 pont)

5. Másold le Dugonics Andrásnak az 1820-ban megjelent könyvéből származó régi szólásokat és közmondásokat a mai helyesírásnak megfelelően! Ahol szükséges, változtasd meg a szavak helyesírását, de ne találj ki új szavakat!

Még a' leg szebb búzának is van egy kis allya.
A' Hóld világnál meg nem érik a' szöllő.
Kis folyokból erednek a' nagy vizek.
Csöppenként a' hordó is meg telik.
Szőr az; nem bajúsz.
Három zab szem nem tesz egy újnyit.
Az árúlkodáshitván kereset.
Millyen a' mosdó, olyan a' kendő.

(7. osztály, 2. forduló, 8 pont)

6. Másold le a szólásokat úgy, hogy válaszd el bennük a szavakat minden lehetséges helyen!

Megállja a helyét.
A kisujja is többet ér.
Pénzért kellene mutogatni.
Játssza a szentet.
Lecsapja, mint a taxiórát.
Borsószik tőle a háta.
Túl szép a menyasszony.

(5. osztály, 2. forduló, 15 pont)

7. Másold le az országneveket betűrendben!

Etiópia, Ciprus, Dél-Korea, Chile, Csehország, Dánia, Észak-Korea, Dominika

(5. osztály, 2. forduló, 8 pont)

8. Másold le a megadott kifejezéseket betűkkel!

8 000 000, 20 300, október 23-ra, 10-et

(8. osztály, 1. forduló, 4 pont)

9. Írd le szabályosan a megadott kifejezések rövid alakját!

Teljes alak	Rövidítés
forint	
földszint	
folytatása következik	
Lásd	

Teljes alak	Mozaikszó
televízió	
világbajnokság	
nagykereskedelem	
Boldog Diákok Szervezete	

(8. osztály, 4. forduló, 8 pont)

Szóegyenletek megoldása

1. Végezd el a műveleteket, és írd le az eredményül kapott kifejezéseket helyesen!

edz + -jük =

turmix + -val =

trükk + -vel =

csekk + könyv =

(6. osztály, 1. forduló, 4 pont)

2. Végezd el a megadott műveleteket! Írd le az eredményül kapott kifejezéseket a magyar helyesírás szabályainak megfelelően!

Sütő András + -i =

Jókai + -s =

Bihar megye + -i =

Erdélyi-középhegység + -i =

Alacsony-Tátra + -i =

Néprajzi Múzeum + -i =

Szlovák Köztársaság + -i =

(7. osztály, 1. forduló, 7 pont)

3. Végezd el az összeadásokat! Írd le az eredményül kapott kifejezéseket helyesen!

marhabőr + bakancs =

várva + várt =

energia + takarékoság =

OTP + kölcsön =

(8. osztály, 4. forduló, 4 pont)

Tagolatlan mondatok, szövegek tagolása

1. Másold le a mondatokat úgy, hogy ahol szükséges, írd külön, kötőjellel vagy nagy kezdőbetűvel a szavakat!

ASZENTANNATÓEGYHARGITAMEGYEITERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETENTÁLLHATÓ ERDÉLYBEN.

AKÖRALAKÚTÓEGYVULKÁNIK RÁTERBEN KELETKEZETT.

AKUTATÁSOK SZERINT HUSZONKILENCEZER ÉVVELEZELŐTT MŰKÖDÖTT TITTVULKÁN UTOLJÁRA.

AFENÉKRELELERAKÓDÓBARNAISZAPMIATTATÓZAVAROSNAKTŰNIK.

JÓKATLEHET FÖLLEMÁSZNI ATÓMENTIHEGYEKBEN.

ÉRDEMESELOLVASNI ASZENTANNATÓILEGENDÁTIS.

(8. osztály, 2. forduló, 6 pont)

2. Másold le a csupa nagybetűs szövegben aláhúzott kifejezéseket úgy, hogy ahol szükséges, váltsd kisbetűsre őket!

A KUTYA CÍMŰ FOLYÓIRATBAN KIHIRDETTÉK A VERSPÁLYÁZAT EREDMÉNYÉT. A GYŐZTESEKRŐL A KUTYA CÍMŰ LEXIKONBAN IS ÍRNAK. AZ ÁLLATVÉDELMI MINISZTERIUM IS TÁMOGATTA A VERSENYT. A NEMZETKÖZI KUTYANAPON UTCÁKAT NEVEZTEK EL A KUTYAFAJTÁKRÓL. ÍGY HAMAROSAN VIZSLA UTCÁBAN ÉS PULI KÖZBEN IS LAKHATUNK. EGY NÖVÉNYVÉDELMI MINISZTERIUMI PÁLYÁZATRA VADVIRÁGOK FOTÓIVAL LEHET BENEVEZNI. EZEKET A FÁK ÉS VIRÁGOK CÍMŰ FOLYÓIRATBAN MUTATJÁK BE. A VIRÁGOKRÓL MÁR RÉGÓTA NEVEZNEK EL UTCÁKAT. SZÍVESEN LAKNAK AZ EMBEREK MARGARÉTA UTCAI VAGY PIPACS TÉRI HÁZBAN.

(7. osztály, 2. forduló, 10 pont)

Választó gyakorlatok

A helyesírástudás felmérésére a választó feladatok kevésbé alkalmasak, hiszen a megoldásban a véletlennek is van szerepe. Ám a tapasztalatok alapján a helyesírási versenyeken ezeket a feladatokat is tudatosabban oldják meg a tanulók, hiszen értékes pontokat gyűjthetnek a jó megoldással. A feladatlapokban a választó gyakorlatok egyik típusában a mondatba illő szót kell kiválasztani több helyesen írt szóalak közül. A másik típusban a feladat a helyes és a helytelen alakok közül a helyes vagy éppen a helytelen szóalak kiválasztása. Ezek a típusú gyakorlatok bármelyik témakörhöz kapcsolhatók.

Helyesen írt szavak közül a megfelelő kiválasztása

1. Válaszd ki a megadott kifejezések közül, hogy melyik illik a mondatba! Másold le a megfelelő szót!

<i>bojt – bolyt</i>	Leszakadt a sapkáján a _____.
<i>szárnyal – szárnnyal</i>	Csak úgy _____ a magasban a kisrepülő!
<i>egyé – egygé</i>	Nem kettőé, hanem _____ lett a jutalom.
<i>látsszanak – látsszanak</i>	Színes inget vettek, hogy jól _____ a tömegben.
<i>nyelvel – nyelvvel</i>	Sokat _____, be nem áll a szája.

(6. osztály, 1. forduló, 5 pont)

2. Válaszd ki és húzd alá a keresztnévhez tartozó családnevet! Híres emberekre gondolj!

Kőrösi Csoma	>	Sándor	Munkácsi	>	Mihály	Balassi	>	Bálint
Kőrösy Csoma			Munkácsy			Balassy		
Áprili	>	Lajos	Hunyadi	>	Mátyás	Thököli	>	Imre
Áprily			Hunyady			Thököly		

(8. osztály, 1. forduló, 6 pont)

Helyesen és helytelenül írt alakok közül a helyes kiválasztása

1. Húzd alá minden párban a helyesen írt kifejezést! Ha mindkét megoldás helyes, akkor mindkettőt húzd alá!

bukdácsol – bugdácsol	játszák – játsszák
bója – bólya	muskotáj – muskotály
szója – szólya	sojmász – solymász
tesztel – tesztel	balett-tanár – balettanár

(6. osztály, 1. forduló, 8 pont)

2. Húzd alá minden párban a helyesen írt kifejezést!

fólia – fóllia	szalagfüggöny – szallagfüggöny
hálózat – hállózat	ózonpajzs – ózonpalyzs
éremeséjes – éremesélyes	felhajtósáv – felhalytósáv
2015. márciusi – 2015 márciusi	2015 nyarán – 2015. nyarán
mazsorettel – mazsorett-tel	fitnessszalon – fitnessszalon

(8. osztály, 2. forduló, 10 pont)

3. Húzd alá a szabálytalanul írt formát minden sorban!

pisztolyuk	pisztolylyuk	pisztollyuk
had	hadd	hagydd
2050. januártól	2050 januárjától	2050. után
kedvencünkel	kedvencünké	kedvencünkké

be-benéz

be-be néz

ki-be néz

kijjebb

kiljebb

feljebb

(8. osztály, 3. forduló, 6 pont)

Csoportosító gyakorlatok

A versenyfeladatok között olyan gyakorlatok is előfordulnak, amelyekben megadott szempont szerint a helyesírási jelenségek csoportosítása a feladat. Ha szabályokkal le nem írható esetekről van szó, akkor a megoldáshoz a példák írásképeinek a felidézése szükséges. Ha azonban szabályokkal magyarázható helyesírási jelenségekről van szó, akkor a jó megoldáshoz nélkülözhetetlen a megfelelő szabályok felismerése és felidézése. Bármilyen helyesírási témakörben alkalmazható ez a gyakorlattípus.

Szabályokkal le nem írható, hasonlóan írandó példák csoportosítása

1. Alkoss humoros szókapcsolatokat! Másold le a szavakat a hiányzó mássalhangzóval kiegészítve egy ugyanolyan mássalhangzót tartalmazó szó mellé! Minden szót csak egyszer használhatsz.

Példa: játékos fürj, fortélyos gólya

ba___uszos, bo___ongó, dö___fős, nyava___ás, szenvedé___es, tolv___, ja___gató, zsiva___gó

_____ héja

_____ bagoly

_____ majom

_____ molylepke

_____ papagáj

_____ fogoly

_____ jegesmedve

_____ pulyka

(5. osztály, 1. forduló, 8 pont)

2. Alkoss szókapcsolatokat! Másold le a szavakat a hiányzó magánhangzóval kiegészítve egy ugyanolyan magánhangzót tartalmazó név mellé! Minden szót csak egyszer használhatsz.

Példa: hiteles Tibor, unalmas Ubul

cs___pkelődő, cs___szkáló, ___géretes, k___vácsci, sz___ndító, sz___rkoló, ___jonc, v___gasztaló

_____ Ildikó

_____ Ulrik

_____ Imre

_____ Lujza

_____ Lívía

_____ Júlia

_____ Bíborka

_____ Bendegúz

(6. osztály, 1. forduló, 8 pont)

3. Másold le kiegészítve a szavakat a megfelelő oszlopba!

v__gasság, sz__ntelen, __romány, t__rhető, sz__rcsöl, b__ztos

Alakőző és alakváltoztató szavak			
Mgh.	Szótári alak	Toldalékos alakok	
		Hosszú magánhangzó marad a szótőben	Rövid magánhangzóra vált a szótőben
i – í	ír		
	bízik		
	víg		
ü – ú	szűr		
	tűr		
	szűnik		

(8. osztály, 1. forduló, 6 pont)

Azonos szabályok alapján írandó példák csoportosítása

1. Keresd meg a párokat! Kösd össze azokat a kifejezéseket, amelyeket azonos helyesírási szabály szerint, azonos ok miatt írunk külön, egybe vagy kötőjellel!

(8. osztály, 4. forduló, 7 pont)

Alkotó gyakorlatok

Az első versenyfordulókban ritkábban fordulnak elő többféleképpen megoldható gyakorlatok, hogy a különböző területeken is egységesen értékeljék, javítsák őket. Az utolsó két fordulóban azonban nem ritkák az alkotó típusú, kreatív gyakorlatok sem, amelyek közös jellemzője, hogy többféle jó megoldás lehetséges. A javítók minden olyan megoldást elfogadnak, amely az utasításban megadott szempontnak megfelel. A feladat lehet

megadott szempontok vagy szabályok alapján toldalékos szavak, tulajdonnevek alkotása. Más típusú alkotó gyakorlatokban mondatot írnak a tanulók a megadott utasítás szerint.

Szóalkotó gyakorlatok

1. Töltsd ki a táblázatot a hagyományos magánhangzókkal és mássalhangzókkal! Majd írd egy-egy olyan nevet példaként, amelyik tartalmazza a megadott hagyományos írású magánhangzót vagy mássalhangzót! Kitalált nevet is írhatasz.

Régies betűk a magyar családnevekben					
Hagyományos írású magánhangzók			Hagyományos írású mássalhangzók		
Leírt betű	Kiejtés	Példa	Leírt betű	Kiejtés	Példa
	[á]			[c]	
	[ó]			[cs]	

(6. osztály, 4. forduló, 8 pont)

2. Írd egy-egy példát a *tíz* és a *húsz* számnevek megadott toldalékos alakjaira!

A <i>tíz</i> számnév toldalékos alakjai		A <i>húsz</i> számnév toldalékos alakjai	
Hosszú marad a magánhangzó a szótőben	Megrövidül a magánhangzó a szótőben	Hosszú marad a magánhangzó a szótőben	Megrövidül a magánhangzó a szótőben

(7. osztály, 1. forduló, 4 pont)

3. Írd egy-egy olyan példát a táblázat üres celláiba, amelyeknek a töve a megadott szótári alak!

Alakváltoztató igék			
	Szótári alak	Toldalékos alak	
		Hosszú magánhangzó van a szótőben	Rövid magánhangzó van a szótőben
<i>i – í</i>	bír		
	csíp		
	nyír		
<i>u – ú</i>	bújjik		
	húz		
	sűg		

(8. osztály, 4. forduló, 12 pont)

4. Alkosd meg a megadott szavakból a megnevezett típusú tulajdonneveket! A magyar helyesírás szabályainak megfelelően írd őket! Majd képezz minden tulajdonnévből *-i*, *-s* vagy *-beli* képzős alakokat!

Névalkotó elemek	A megalkotandó tulajdonnév	A megalkotott tulajdonnév	Kapcsolandó képző	Képzős alak
táncos, Laura	személynév		-s	
virágos, völgy	földrajzi név		-beli	
Süsű, fennsík	földrajzi név		-i	

Névalkotó elemek	A megalkotandó tulajdonnév	A megalkotott tulajdonnév	Kapcsolandó képző	Képzős alak
hullám, rakpart	földrajzi név		-i	
tudományos, emlékérem	díjnév		-es	
Balaton, díj	díjnév		-as	
magyar, Gáborok, szövetsége	intézménynév		-beli	
az, okos, telefon	újságcím		-beli	

(7. osztály, 3. forduló, 16 pont)

Mondatalkotó gyakorlatok

1. Alkoss egy-egy (legalább háromszavas) mondatot a megadott szavakkal!

elfojt, zug, elől, sarkal

(5. osztály, 3. forduló, 8 pont)

2. Írj három olyan humoros mondatot, amelyekben csak *ly*-os szavak fordulnak elő a névelőkön és a névutókon kívül! Minden mondatban pontosan négy-négy különböző tövű *ly*-os szó legyen, és ugyanaz a szó csak egyszer forduljon elő a mondatokban. Ne használd a példamondat szavait!

Például: *A kevély gólya az erkélyen korcsolyázik.*

(5. osztály, 2. forduló, 12 pont)

Játékos gyakorlatok

A játékos helyesírási gyakorlatok a helyesírási versenyen is motiválóak a tanulók számára. Hagyományos típusaik, a helyesírási totó, a helyesírási lottó és a kakukktojásos gyakorlatok nem ritkák a helyesírási feladatlapokban. Szinte bármely témakörben alkalmazhatók, például a magánhangzók és a mássalhangzók írásának, a kezdőbetűknek és az egybeírás-különírásnak a témakörében egyaránt. A helyesírási totók különösen gondolkodtatóak akkor, ha többféleképpen írható szóalakokat is tartalmaznak. A helyesírási totókon és lottókon kívül megjelennek szóforgatók és helyesírási keresztrejtvények is a versenyfeladatok között.

Helyesírási totók

1. Jelöld, hogy szabályosan milyen magánhangzót kell írni a következő szavakban!

1 = rövid 2 = hosszú x = rövid is, hosszú is lehet

		Tipp			Tipp
1.	b...rtokol (i)		8.	sz...rdok (u)	
2.	...ziben (i)		9.	sz...rkol (u)	
3.	...gérgét (i)		10.	kand...r (u)	
4.	sz...ni (i)		11.	...nió (u)	
5.	tan...da (o)		12.	gy...levész (ü)	
6.	zserb... (o)		13.	f...zet (ü)	
7.	öszt...nöz (ö)		13+1.	sz...nnap (ü)	

(6. osztály, 2. forduló, 14 pont)

2. Jelöld, hogy szabályosan milyen mássalhangzót kell írni a következő szavakban!

1 = rövid 2 = hosszú x = rövid is, hosszú is lehet

		Tipp			Tipp
1.	vityi...ó (l)		8.	u... (j)	
2.	fu...ánk (l)		9.	la... (p)	
3.	E...iptom (gy)		10.	fogó...ál (dz)	
4.	he...eszt (g)		11.	ne rí...atok (j)	
5.	futba... (l)		12.	me...bolt (ny)	
6.	ná...am (l)		13.	eltu...olja az ügyet (s)	
7.	é... (p)		13+1.	a...ancs (g)	

(5. osztály, 2. forduló, 14 pont)

3. Jelöld, hogy szabályosan milyen a kezdőbetű a megadott kifejezésekben a megjelölt helyen!

1 = Csak kis kezdőbetű lehet a megjelölt helyen.

2 = Csak nagy kezdőbetű lehet a megjelölt helyen.

x = Lehet kis és nagy kezdőbetű egyaránt a megjelölt helyen.

		Tipp			Tipp
1.	...ogyoró közti (m)		8.	A ...acska (m)	
2.	...em rakparti (b)		9.	Dél-...udai Vízzolgáltató Kft. (b)	
3.	Régészeti ...exikon (l)		10.	Magyar-angol ...ótár (sz)	
4.	5. ...ámú Adóhivatal (sz)		11.	Olyan ...iss-...ovácsos arca van. (k)	
5.	...örös menti (k)		12.	...alaton-felvidéki (b)	
6.	Főzés ...s Sütés (é)		13.	...ongrád megyei (cs)	
7.	A Déli ...ályaudvarról indul. (p)		13+1.	Milyen ...ranyos! (a)	

(7. osztály, 2. forduló, 14 pont)

Helyesírási lottók

1. Töltsd ki a helyesírási ötös lottót! Karikázd be azt az öt számot, amelyikhez szabályos helyesírási kifejezés tartozik! A példák között elválasztott alakok is vannak.

1. hodály	2. letussol	3. vigyázállás
4. mand-zsetta	5. var	6. vőféj
7. esdekel	8. eggyüvé	9. tarsoly
10. meny	11. kelet felől fúj	12. tetszen
13. bicigli	14. torkollat	15. Kazinc-zy

(5. osztály, 4. forduló, 15 pont)

2. Karikázd be a helyesírási hatos lottóban a hat helytelenül írt szó sorszámát!

1. mosoda	2. hugom	3. vígasz	4. gyülekezik
5. nyulunk	6. nyúlunk	7. huszad	8. húszad

9. higgy	10. edzd	11. álltalános	12. cikkázik
13. haggy	14. gulya	15. málik	16. vajon

(7. osztály, 2. forduló, 16 pont)

Egyéb játékos gyakorlatok

1. Oldd meg a keresztrejtvényt! Írd be a meghatározásokra illő szavakat a vízszintes sorokba! Ha jól dolgoztál, akkor megoldásként egy híres magyar költő nevét kapod a kiemelt függőleges sorban. Segítségül megadjuk az első és az utolsó betűket.

1. A szemben van reggelenként.
2. A reklámmal rokon szövegtípus.
3. Ösztönöz más szóval.
4. Bogyós gyümölcs.
5. Autóvezető más szóval.
6. Havon siklik.

1.		C	S			A	
2.	H						S
3.		B					T
4.	S	Z					
5.			S				R
6.		S				K	

(5. osztály, 4. forduló, 6 pont)

2. Olvasd el és írd le visszafelé a szavakat! Ha szükséges, változtasd meg a magánhangzó időtartamát, hogy értelmes szavakat kapj!

levisz, vó, cső, gyűrű, régi, kusza

(5. osztály, 1. forduló, 6 pont)

3. Keresd meg a kakukktojást minden sorban! Keretezd be azt a szót, amelyben a megadott magánhangzó időtartama eltér a sor többi tagjától!

- i – í* ___rkafirka, ___roga**t**, ___rno**k**
- o – ó* k___ldus, s___váro**g**, ut___l**j**ára
- ö – ő* cs___ves, Kisk___r**ö**s, ördö**ng**___s
- u – ú* k___sza, Sam___, tan___vallom**ás**
- ü – ű* r___gyezik, töpör**ty**___, t___skésb**ő**rű

(5. osztály, 3. forduló, 15 pont)

Hibajavító gyakorlatok

A helyesírás-fejlesztés fontos területe a kritikai érzék, a hibás alakok felismerési képességének a fejlesztése. Természetesen ezek a gyakorlatok nem lehetnek nagyobb arányban, mint a helyes írásképet közvetítő gyakorlatok, de helyük van a helyesírási verseny feladatai között. Megkülönböztetünk szöveges és egyéb típusú hibajavító gyakorlatokat. A szöveges gyakorlatok természetes és mesterséges szövegekre egyaránt épülhetnek, és ahogy a példák is mutatják, különféle típusú szövegek javítása lehet a feladat, például hírszövegé, hirdetésszövegé, recepté, levélé stb.

Szöveges hibajavító gyakorlatok

1. Másold le a rövid hírszövegeket helyesírási hibák nélkül! A pontszám nem a hibák számát mutatja.

Megtelik a vízpart kenekkel és kajakokkal a Kőrösön.

Öt forintért árúsíjtják a vaníliafagyaltot a Lúzza cukrászdában.

Szünnap nélkül javítják a kátyukat az utakon.

Számos árucikk vonzza a vásárlókat a legújabb butikokban.

Örömjongással és virágfűzékkel várták a női vízilabdacsapatot.

Felújították az árvíz súlytotta vályogépületeket.

(5. osztály, 1. forduló, 12 pont)

2. Másold le a hirdetésszövegeket helyesírási hibák nélkül! A pontszám nem a hibák számát mutatja.

Kóstolja meg a finom töpörtyűt, a csipős kolbászt és a frissen sült húsokat Józsínál!

Ne fázzon, takaróddzon be színes gyapjútakarókkal!

Megbízhatóan megszünteti a légutak betegségeit, a legjobb orvosság meghűlés ellen.

Jöjjön velünk ufofigyelő túrákra turistabusszal minden szombat éjjel!

Találkozzon Hunyady Mátyással, nagy királyunkal a viasszobrok kiállításán!

(6. osztály, 1. forduló, 10 pont)

3. Másold le a vicceket helyesírási hibák nélkül! A pontszám nem a hibák számát mutatja.

Két hangya ide-odasétálgat a hűtőben. Megszólal az egyik:

– Vigyázz, mert rádesik a margarin!

– Rám a margarin?

Kovács kifog egy aranyhalat a tóból, mire az ezt igéri:

– Teljesítem egy kívánságodat, kérj bármit!

– Jó! – mondja Kovács. – Legyen benned minnél kevesebb szállka!

A százlábuigy panaszkodik:

– Olyan szívesen síelnék! De mire fölcsatolom a léceimet, elmúllik a tél.

(7. osztály, 3. forduló, 10 pont)

4. Másold le a következő hivatalos levelet helyesírási hibák nélkül! A pontszám nem a hibák számát mutatja.

Nagy Gábor igazgató
Hunyady Mátyás Általános Iskola
2222 Boldogfalva, Móra-köz 9.

Tisztelt igazgató Úr!

Azzal a kéréssel fordulok Önhöz, engedélyezze számomra, hogy heti két alkalommal hiányozam a 8. osztály délutáni tanulószobai foglalkozásáról. A Sportbarátok szövetségének tagja vagyok, a helyi kézilabdacsapatban játszom. Hetente kétszer járok edzésre. A sport miatt nem hanyagolom el a tanulást, otthon készítem el a házfeladatomat. Számomra nagyon fontos, hogy rendszeresen edzem magam.

Tisztelettel kérem hozzájárulását ahhoz, hogy kedden és csütörtökön az edzésnapokon a tanítás után elhagyjam az iskolát.

Köszönettel:

Boldogfalva, 2014. szeptember 1

Kiss Aranka

8. osztályos tanuló

(8. osztály, 2. forduló, 10 pont)

Egyéb típusú hibajavító gyakorlatok

1. Keresd meg a hibásan elválasztott szavakat! Írd le őket helyesen elválasztva!

glecs-cser, el-le-nőr, os-trom, fe-lis-mer, band-zsít, pu-ha-to-lód-zik, galy-lyaz, dél-e-lőtt

(5. osztály, 2 forduló, 8 pont)

2. Helyezz át öt betűt úgy az ábécében, hogy a betűket áthelyezve teljes és helyes sorrendű ábécét kapj! Húzd át az öt rossz helyen levő betűt, és írd őket a megfelelő helyre!

a, á, b, c, cs, dz, dzs, d, e, é, f, h, g, gy, i, í, k, l, ly, j, m, n, ny, o, ó, ö, ő, p, r, s, sz, q, t, ty, y, u, ú, ü, ő, v, w, x, z, zs

(5. osztály, 4. forduló, 5 pont)

3. Húzd át azt az ételcsoportot, amelyikben hibás a szavak sorrendje a betűrend szerint!

sajtkrémes kifli sajtos csiga sajtgolyó	máglyarakás magos ropogós mákos guba
káposztás palacsinta Katica pogácsája kávés muffin	virslis köntösben Vica sajtos pogácsája virslis kifli
chilis ropi citromos keksz csirkemájás palacsinta	Burgonya Bori burgonyafánk burgonyás lepény

(7. osztály, 1. forduló, 6 pont)

Szabályértelmező gyakorlatok

A helyesírási verseny utolsó fordulójában, a Kárpát-medencei döntőn szabályértelmező feladatot is kaphatnak a tanulók. Ezekben különböző típusú, a szabályszövegekkel kapcsolatos műveleteket végeznek: szabályokat egészítenek ki, példákat párosítanak szabályokkal, saját példát írnak megadott szabályokra, vagy állítások igazságtartalmáról döntenek stb.

1. Egészítsd ki a hiányos mondatokat egy-egy szóval úgy, hogy a mondatok érvényes helyesírási szabályokat fogalmazzanak meg!

Betűrendbe soroláskor a magánhangzók rövid és hosszú változatai _____ értékűnek számítanak.

A *-j* toldalék írásban hasonul a szótól utolsó mássalhangzójához, ha az igető *s-re, sz-re, z-re* vagy _____ végződik.

_____ *ú, ű* van általában a főnevek végén.

Nem egyszerűsítjük az _____ szavak tagjainak határán található azonos kétjegyű betűket.

(5. osztály, 4. forduló, 5 pont)

2. Párosítsd a példákat a szabályokkal! Írd a példák mellé annak a szabálynak a számát, amelyik a helyesírásukat magyarázza!

Példa	A szabály száma
1848-ban	
sakk-kör	
fénynyaláb	
nagyobban	
vízi	
1848 után	

Helyesírási szabály
1. Vannak szabályos <i>i – í, ú – u, ű – ű</i> váltakozást mutató főnevek. Írásukat megkönnyíti a <i>nyár – nyarat, kéz – kezet</i> típusú szavakkal való összehasonlításuk
2. Ha egy összetett szó előtagja hosszú mássalhangzóra végződik, utótagja pedig ugyanolyan mássalhangzóval kezdődik, a szóelemző elvet követve megtartjuk az alkotó tagok eredeti írásmódját. Az összetételt ilyenkor kötőjellel tagoljuk.
3. A toldalékolás következtében egymás mellé kerülő három azonos, mássalhangzót jelölő betűt kettőzöttre egyszerűsítjük.
4. Ha az évszámot (évszámcsoportot) névutó vagy névutóból képzett melléknév követi, vagy ha az évszám (évszámcsoport) birtokos jelzője egy másik szónak, nem teszünk utána pontot.
5. Nem egyszerűsítjük az összetett szavak tagjainak határán található azonos kétjegyű betűket.
6. Az évet és a napot jelölő számjegyekhez a toldalékok pont nélkül, kötőjellel kapcsolódnak.

(5. osztály, 4. forduló, 6 pont)

3. Válassz egy-egy példát a táblázatban megadott helyesírási szabályokra a megadott kifejezésekből! Vigyázz, mert kétszer annyi kifejezést adtunk meg, és nem minden példa illik a szabályokhoz! Ugyanazt a példát több helyre is beírhatod, de mindenhová csak egy példát írd!

Helyesírási szabály	Egy példa
a) Ha a kijelentő módú s-re, sz-re, z-re vagy dz-re végződő igéhez j-vel kezdődő személyrag kapcsolódik, a személyrag j-je teljesen hasonul a szó végi mássalhangzóhoz, és ezt írásban is jelöljük.	
b) A megismételt igekötőket kötőjellel kapcsoljuk össze, és egybeírjuk őket az igével.	
c) Ha a földrajzi nevekhez magyarázó céllal hozzákapcsolunk egy értelmező szót, ezt a névtől különírjuk.	
d) A közterületet megnevező földrajzi nevekben a köznévi utótagot különírjuk.	
e) Ha két magánhangzó között kettőnél több mássalhangzót jelölő betű van, elválasztáskor csak az utolsó kerül a következő sorba.	
f) Ha az igekötős igéket az igekötő és az ige határán kívánjuk elválasztani, az igekötőt az első, az igét a következő sorba írjuk.	
g) A sorszámnevek után – ha számjegyekkel írjuk őket – pontot teszünk. A pontot a toldalékokat kapcsoló kötőjel előtt is megtartjuk.	
h) A napot jelölő számokhoz a toldalékok pont nélkül, kötőjellel kapcsolódnak.	

Balaton-felvidék	leg-olcsóbb
balett-táncos	Madáchcsal
hosz-szú	Múzeum utca 6.-ban
játsszák	Petőfi utca
fel-ért	Tisza folyó
fel-felnéz	1848. március 15-én
lajst-rom	2013. május 25-ig
le-fel szaladgál	2015-től

(6. osztály, 4. forduló, 8 pont)

4. Írd egy-egy saját példát a táblázatban megadott helyesírási szabályokra!

Helyesírási szabály	Egy példa
a) Vannak olyan főnevek, amelyek végén az ü rövid.	
b) A -vál/-vé rag teljes hasonulását a szó végi mássalhangzóhoz írásban is jelöljük.	
c) Ha egy l-re végződő igéhez j-vel kezdődő igei személyrag vagy módjel járul, akkor kiejtésben általában teljes hasonulás történik. Ezt az írás nem jelöli.	
d) Ha az s-re, sz-re, z-re vagy dz-re végződő igéhez felszólító módban a -j módjel járul, a j írásban teljesen hasonul a szó végi mássalhangzóhoz.	
e) Ha toldalékoláskor három azonos mássalhangzó kerül egymás mellé, akkor az egyszerűsítő írásmód szerint csak két mássalhangzót írunk.	
f) Vannak olyan családnevek, amelyekben a hagyományos írásmód szerint régies betűt írunk.	
g) Az ellentétes jelentésű igekötőket kötőjellel kapcsoljuk össze, és különírjuk őket az igétől.	
h) Az egymásnak mellérendelt, azonos szerepű mondatrészek közé nem teszünk vesszőt, ha a vagy kötőszó köti össze őket.	

(7. osztály, 4. forduló, 8 pont)

5. Igaz vagy hamis? Döntsd el, hogy igazak vagy hamisak a következő állítások! Írd a megfelelő betűt az állítások után!

I = igaz H = hamis

Állítás	Döntés
Levelekben és hivatalos iratokban a megszólítás első szaván és tulajdonnévi tagján kívül nagybetűvel szokás kezdeni a megszólításban szereplő közneveket is.	
Az igeikötő külön szó, ha közte és igeje között más szó is van.	
Mindig hosszú mássalhangzót jelölünk azokban a szavakban, amelyek az <i>ez</i> , <i>az</i> névmásnak és a <i>-beli</i> képzőnek, valamint a <i>-fajta</i> , <i>-féle</i> , <i>-kora</i> képzőszerű utótagoknak a kapcsolatából alakultak.	
A <i>-féle</i> és a <i>-szerű</i> képzőszerű utótagot kötőjel nélkül, közvetlenül kapcsoljuk a személynemekhez.	
A többemű állandó címekben minden szót nagybetűvel írunk.	
Kötőjellel kapcsoljuk a több különírt elemből álló személynemekhez az <i>-i</i> képzőt.	
A <i>-beli</i> képzőt a címek változatlan formájához mindig kötőjel nélkül kapcsoljuk.	
A páros kötőszóval alakult mellérendelő szó szerkezetekben az első és a második kötőszó elé mindig vesszőt teszünk.	

(7. osztály, 4. forduló, 8 pont)

6. Döntsd el, hogy igazak vagy hamisak a leírt helyesírási szabályok! Húzd alá a megfelelő szót! Írd le a hibás szabályrészt kijavítva!

Helyesírási szabály	Igaz vagy hamis?	A hibás szabályrész javítása
A <i>dz</i> és a <i>dzs</i> többjegyű betűk, elválasztáskor ugyanúgy kezeljük őket, mint más többjegyű betűinket.	Igaz. Hamis.	
A tagmondathatáron levő és kötőszó elé nem teszünk vesszőt.	Igaz. Hamis.	
Betűrendbe soroláskor a magánhangzók rövid és hosszú változatai különböző értékűnek számítanak.	Igaz. Hamis.	
Ha az azonos szerepű mondatrészek között kötőszó van, a kötőszó elé vesszőt teszünk, kivéve az <i>és</i> , <i>s</i> , <i>meg</i> , <i>vagy</i> kötőszókat.	Igaz. Hamis.	

(8. osztály, 4. forduló, 8 pont)

Egyéb típusú helyesírási gyakorlatok

Vannak olyan gyakorlatok, amelyek az előző csoportokba nem sorolhatók, ezekben például a következő műveleteket végzik a tanulók: emlékezetből írnak, sorba rendeznek szavakat, nyelvtani elemzést végeznek.

1. Írd le az idegen betűkkel kiegészített, teljes magyar, kisbetűs ábécét! Vesszővel válaszd el a betűket egymástól!

(5. osztály, 1. forduló, 8 pont)

2. Számozd meg a szavakat minden sorban aszerint, hogy hányadik helyen vannak a betűrendbe sorolás szabályai szerint!

nagyujj – nagytakarítás – nagyvállalat
western – xerox – vonalzó
expedíció – évszak – ezer
kísér – kis adag – kisiskolás

(6. osztály, 1. forduló, 4 pont)

3. Jelöld, hogy hol a helyük a megadott neveknek a névsorban a betűrendbe sorolás szabályai szerint! Írj hiányjelet oda a névsorba, ahová a nevet beillesztenéd!

Besorolandó név	Névsor
Áprily Lajos	Ady András, Ambrus Lajos, Asztalos István
Tóth László	Szászi Zoltán, Tőzsér Árpád, Varga Imre
Bátyú	Badótanya, Balázsér, Beregsom
Bácsszőlős	Bajmok, Bajsa, Bocsnán

(6. osztály, 2. forduló, 4 pont)

4. Húzd alá azt a kifejezést minden párban, amelyik előbb van a betűrendbe sorolás szabályai szerint!

e-book – ebihal quad – rappel
példa – pendrive celeb – CD-ROM

(8. osztály, 1. forduló, 4 pont)

5. Állapítsd meg, hogy milyen szófajúak a megadott szavak! Ahol lehetséges, ott több szófajt is húzz alá!

hall = ige, főnév csipet = ige, főnév
csukja = ige, főnév tűzi = ige, melléknév
szabja = ige, főnév fogja = ige, főnév

(7. osztály, 2. forduló, 6 pont)

Komplex gyakorlatok

A versenyanyagban nem ritkák az olyan típusú gyakorlatok, amelyekben különféle helyesírási műveleteket komplex módon kell elvégezniük a tanulóknak. Ugyanabban a feladatban például nyelvi elemeket alakítanak át, alkotnak vagy éppen csoportosítanak, szabályt értelmeznek. Az ilyen típusú, összetett gyakorlatok elsősorban a Kárpát-medencei döntő feladatlapjaiban fordulnak elő.

1. a) Kapcsolj *-val*, *-vel* toldalékot a megadott szavakhoz! Majd írd a toldalékos szavakat a megfelelő helyre a táblázatban!

kulcs, sakk, Kiss

b) Alkoss olyan összetett szavakat a következő szavakkal, amelyek beleillenek a táblázatba! Írd őket a megfelelő helyre!

kulcs, sakk

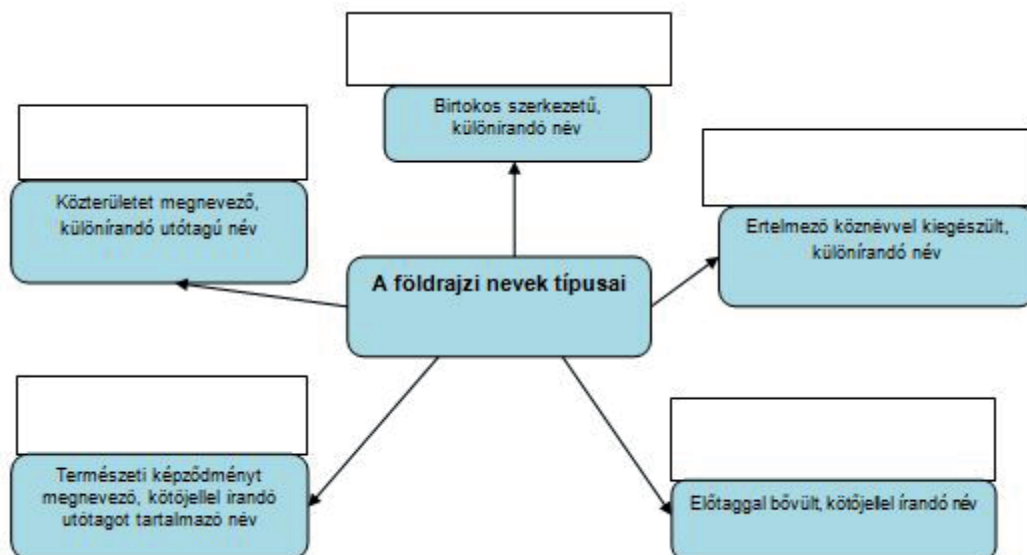
	Egyszerűsítő írásmód	Szóelemző írásmód
Az egyszerű szavakban		
Az összetett szavak tagjainak határán		
A magyar keresztnevekben		
A magyar családnevekben		

(5. osztály, 4. forduló, 5 pont)

2. a) Írj egy-egy példát az ábrába, a megfelelő téglalapba a megadott kifejezések közül! Egy olyan kifejezés is van a példák között, amelyik nem illik az ábrába.

Eger vidéke, erdős Bükk, Fehér-Körös, Kárpát-medence, Szent Gellért rakpart,

Tátra hegység

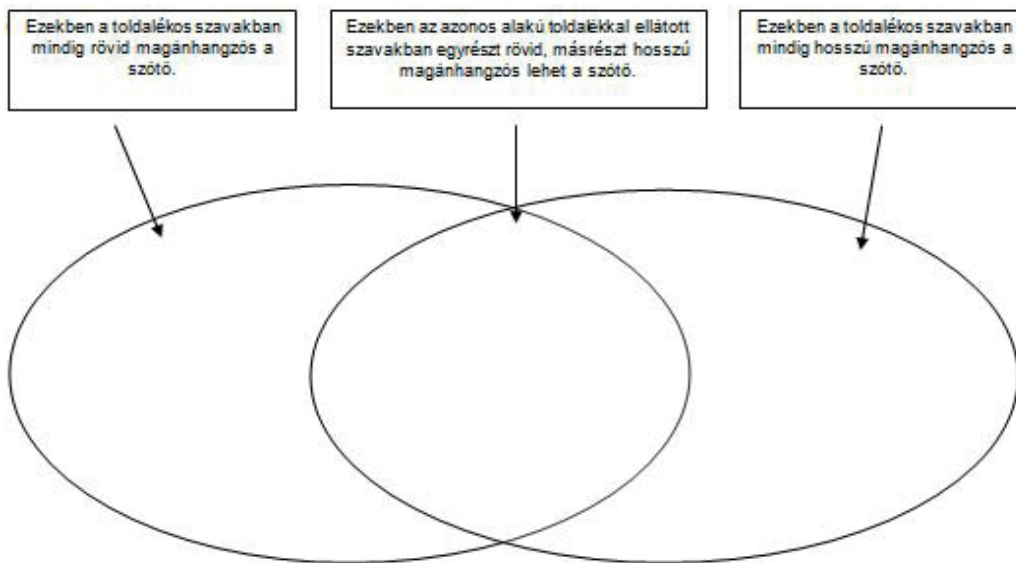

b) Alkoss az a) pontban megadott nevekből *-i* képzős alakokat! Írd le őket!

(6. osztály, 4. forduló, 12 pont)

3. Kapcsold a megadott toldalékokat a *tíz* és a *húsz* számnévhez! Majd írd a toldalékos alakokat a megfelelő helyre a halmazokban! Két toldalék akár rövid, akár hosszú szótőhöz is kapcsolódhat, ezért összesen tizenkét toldalékos szót írd az ábrába!

-ed, -ad, -edik, -adik, -em, -am, -es, -as, -et, -at

(7. osztály, 4. forduló, 12 pont)

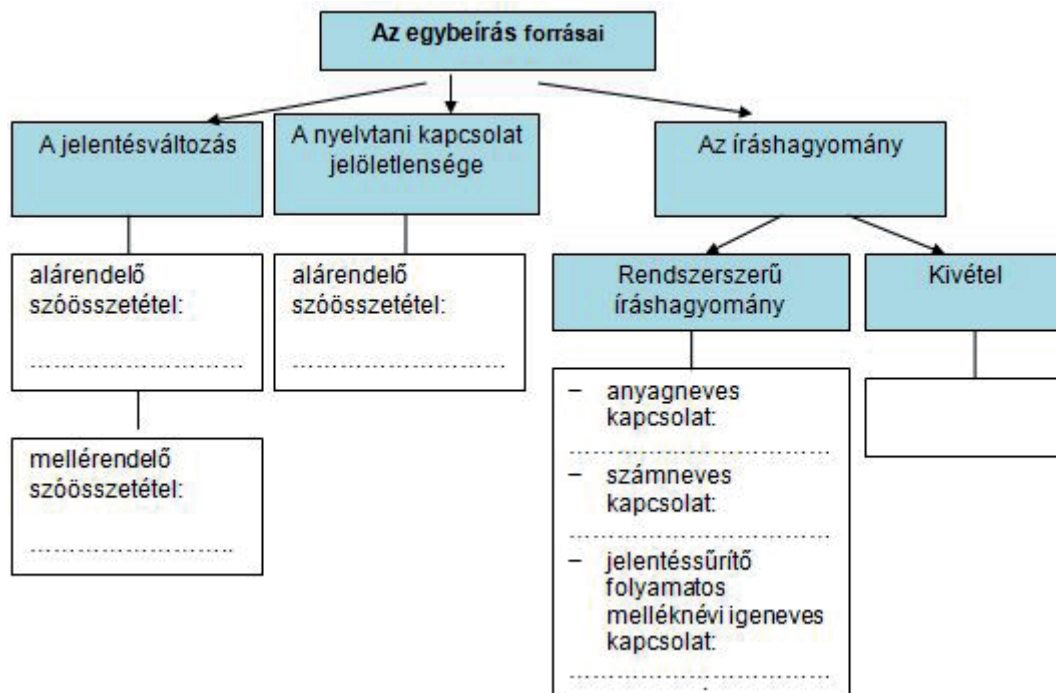
4. Másold le a kifejezéseket a hiányzó kezdőbetűkkel kiegészítve! Minden sorba két-két eltérő megoldást írd! Mindkét megoldás mellé írd egy-egy rövid magyarázatot! A zárójelben megadjuk a beírandó mássalhangzókat.

	1. megoldás	Az 1. megoldás rövid magyarázata	2. megoldás	A 2. megoldás rövid magyarázata
_ajdú_ihari _apló (h, b, n)				
_est_egyei _önyvtár (p, m, k)				
_etőfi_épe (p, n)				

(7. osztály, 4. forduló, 12 pont)

5. Töltsd ki a fürtábrát, válassz a megadott kifejezések közül! Írj egy-egy kifejezést példaként a pontozott vonalakra! Három olyan kifejezés is van a példák között, amelyek nem illik sehová.

adjonisten, beleszeret, búbánatos, földalatti, gyapjúsál, molyrágta, mosószappan, ötujjnyi, rosszmájú, villanszerelő

(8. osztály, 4. forduló, 10 pont)

Összegzés

A mindennapi élet számos területén, a hivatalos írásgyakorlatban, a közéletben, a tudományos életben is törekszünk a magyar helyesírás szabályainak az alkalmazására. Az informatikai eszközök használatához is szükséges helyesírási kompetencia. A Simonyi Zsigmond Kárpát-medencei helyesírási verseny célja a helyesírási tudatosság, a helyesírási jelenségekkel kapcsolatos problémaérzékenység erősítése is, illetve a helyesírás mint kommunikációs eszköz alkalmazásának a fejlesztése.

A helyesírási feladatlapok tartalma és formája részben a hagyományokat őrzi, részben igazodnak a 21. század változó tanulási környezetéhez, a helyesírás-fejlesztés új kihívásaihoz (Antalné 2013). A jövő megválaszolandó kérdése, hogyan építhetők be a helyesírási versenyek anyagába az újabb nyelvhasználati formák, a digitális világ szövegtípusai. A Simonyi Zsigmond Kárpát-medencei helyesírási verseny alapítóinak és szervezőinek határozott meggyőződése, hogy ebben a változó értékrendű világban a helyesírás iskolai fejlesztése még mindig változatlan értéknek számít. A helyesírási versenyek töretlen népszerűsége, a tehetséges tanulók nagy száma biztatást adnak a jövőre vonatkozóan is, hogy a tanulmányi versenyeknek meghatározó szerepük van és lesz nemcsak a tehetséggondozásban, hanem az iskolai fejlesztésben is.

Irodalom

- Adamikné Jászó Anna 2001. *Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig*. Trezor Kiadó. Budapest.
- Antalné Szabó Ágnes 2003. A helyesírás-tanítás pedagógiája. *Hungarológiai Közlemények* 2: 19–40.
- Antalné Szabó Ágnes 2010. A magyar helyesírás vizuális rendszere. *Anyanyelv-pedagógia* 4. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=286> (2015. január 30.)
- Antalné Szabó Ágnes 2012. A Simonyi-verseny 15 éve. *Anyanyelv-pedagógia* 3. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=416> (2015. január 30.)
- Antalné Szabó Ágnes 2013. Új kihívások a helyesírás tanításában. In: Paksi László – Györe Géza – Tóth-Márhoffer Márta – Bognárné Kocsis Judit (szerk.) *A pedagógia útjain*. Pannon Egyetemi Kiadó. Veszprém. 13–22.
- Hernádi Sándor 1987. *A helyesírási készség fejlesztése*. Tankönyvkiadó. Budapest.
- Hoffmann Ottó 1976. *Anyanyelvi nevelés az általános iskola felső tagozatában*. Tankönyvkiadó. Budapest.
- Nyíri Kristóf 2009. *Virtuális pedagógia – A 21. század tanulási környezete*. Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet. <http://www.ofi.hu/tudastar/iskola-informatika/nyiri-kristof-virtualis> (2015. január 30.)

Antalné Szabó, Ágnes

Exercise types for developing and measuring spelling in the light of a spelling contest

In various areas of everyday life, especially in official writing practice and public life, and even in academic life, we all strive to apply the rules of Hungarian orthography with special attention. Also, spelling competence is often necessary for work and when using IT tools. The aim of the Zsigmond Simonyi spelling contest in the Carpathian basin is to strengthen sensitivity to spelling problems and to develop spelling as a communication device. The competition for gifted and talented students provides an opportunity for the best students to compare their orthographic knowledge from year to year. The first part of this study discusses the main types of spelling exercises. The second part provides a selection of over a hundred exercise types, materials of the contest, running for seventeen years, and links them to specific topics in spelling. The key to the quoted exercises is available in the supporting documents attached to this article.

Kulcsszók: helyesírás, helyesírási gyakorlat, tehetség gondozás, helyesírási verseny

Keywords: spelling / orthography, spelling exercises, gifted education, spelling contest

Az írás szerzőjéről

Antalné Szabó Ágnes

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország

a.szabo.agnes[kukac]btk.elte.hu

<https://orcid.org/0000-0001-6971-4819>